

УДК 75(477)“19/20”Гопанчук

Добко Тетяна Василівна,
доктор наук із соціальних комунікацій
завідувач відділу науково-бібліографічної інформації
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського
ORCID 0000-0002-5993-7856
dobko@bigmir.net

ЖИВОПИС ЛЕОНІДА ГОПАНЧУКА: ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ

Мета дослідження: Висвітлити і проаналізувати життєвий і творчий шлях заслуженого художника України, живописця Леоніда Авакумовича Гопанчука (1955–2013), його творчий доробок і особливості його творчого стилю. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні принципів історизму та системно-порівняльного аналізу, застосовувався джерелознавчий аналіз, мистецтвознавчий і порівняльний метод. **Наукова новизна.** Вперше здійснено спробу дослідити мистецьку спадщину Леоніда Гопанчука, його творчі здобутки у жанрах історичного живопису, пейзажу і портрета кінця ХХ – початку ХХІ століть. Досліджено його новаторство у живописі, особливості стилю, творчої манери, охарактеризовано участь у всеукраїнських і міжнародних виставках, персональні проекти. Залучено маловідомі факти і джерела з родинного архіву художника. **Висновки.** Леонід Авакумович Гопанчук у мистецтві України ХХ – ХХІ століть вбачається як яскрава особистість, патріот, митець, який вніс значний внесок у розвиток історичного живопису і портрету. Мистецькі твори вирізняються яскравим колоритом, прагненням підкреслити у людині духовне начало, закликають до відродження і збереження історичних пам'яток України. Необхідно ширше досліджувати і популяризувати творчу спадщину Л. Гопанчука.

Ключові слова: українське мистецтво кінця ХХ – початку ХХІ століть, живопис, портрет, Леонід Авакумович Гопанчук, Україна

Добко Татьяна Васильевна, доктор наук по социальным коммуникациям, заведующая отделом научно-библиографической информации Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

Живопись Леонида Гопанчука: проблемы исследования творческого наследия

Цель исследования: осветить и проанализировать жизненный и творческий путь живописца Леонида Авакумовича Гопанчука (1955–2013), его творчество и особенности его стиля, творческой манеры. **Методология** исследования состоит в применении принципов историзма та системно-сравнительного анализа, источниковедческого анализа, искусствоведческого и сравнительного метода. **Научная новизна.** Впервые предпринята попытка исследовать художественное наследие Леонида Гопанчука, его творческие достижения в жанрах исторической живописи, пейзажа и портрета конца ХХ – начала ХХІ веков. Исследованы его новаторство в живописи, особенности стиля, охарактеризованы участие во всеукраинских и международных выставках, персональные проекты. Привлечены малоизвестные факты и источники из семейного архива художника. **Выводы.** Леонид Авакумович Гопанчук в искусстве Украины ХХ – ХХІ веков рассматривается как яркая личность, патриот, художник, внесший огромный вклад в развитие исторической живописи и портрета. Произведения искусства отличаются ярким колоритом, стремлением подчеркнуть в человеке духовное начало, призывают к возрождению и сохранению исторических памятников Украины. Необходимо шире исследовать и популяризировать творческое наследие Л. Гопанчука.

Ключевые слова: украинское искусство конца ХХ – начала ХХІ веков, живопись, портрет, Леонид Авакумович Гопанчук, Украина

Dobko Tetiana, Doctor of Science in Social Communication. Head of the Scientific and Bibliographical formation Department V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Leonid Gopanchuk's Painting: Study of the Artistic Heritage

The purpose of the research: To highlight and analyze the life and creative path of the Honored Artist of Ukraine, the painter Leonid Avakumovych Gopanchuk (1955–2013), his creative achievements and the peculiarities of his creative manner. **Research methods.** Historical and source study analysis. Art study and comparative method. **Scientific novelty.** For the first time an attempt to explore the artistic heritage of Leonid Gopanchuk, his creative achievements in the genres of historical painting, landscape and portrait of ХХ – ХХІ centuries was made. His innovations in painting, features of style, participation in all-ukrainian and international exhibitions, personal projects were investigated. Little-known facts and sources from the artist's family archive are involved. Conclusions. Leonid Avakumovych Gopanchuk is distinguished as a bright personality, patriot, artist, who made a significant contribution to the development of historical painting and portrait in the art of Ukraine ХХ – ХХІ centuries. Landscape works are characterized by bright color, the desire to emphasize the spiritual principle in a man, call for the revival and preservation of historical monuments of Ukraine. It is necessary to explore and popularize the creative heritage of L. Gopanchuk more widely.

Key words: Ukrainian art of the end of ХХ and the beginning of the ХХІ centuries, painting, portrait, Leonid Avakumovich Gopanchuk, Ukraine.

Актуальність проблеми. Характерними рисами культури сучасної України є переосмислення власної історії, відродження культурних надбань, утвердження національної ідентичності, пошук ціннісних орієнтирів та нових засобів мистецької виразності. Духовні пошуки українства на межі ХХ–ХХІ століть яскраво втілюються в образотворчому мистецтві. Тому дослідження і популяризація творчої спадщини видатних українських художників є нагальним завданням з огляду на необхідність осмислення національних культурних надбань і гідного представлення їх у контексті розвитку світового мистецтва.

Мета дослідження: Висвітлити і проаналізувати життєвий і творчий шлях заслуженого художника України, живописця Леоніда Авакумовича Гопанчука (1955–2013), його творчий доробок і особливості живописного стилю і творчої манери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Леоніда Гопанчука представлена у двох альбомах "Живопис" (Київ, 2007), "Святині України-Руси" (Київ, 2010) [2, 3]. Біографічну статтю про Л. А. Гопанчука доктора мистецтвознавства, професора Д. Степовика вміщено в «Енциклопедії Сучасної України» [18]. Відгуки про творчість і виставки живопису Леоніда Авакумовича Гопанчука писали А. Багнюк, Т. Добко, О. Коваленко, В. Костур, Г. Лобановська, О. Ламонова, М. Морозенко, І. Олійник, Є. Цимбалюк та ін. [1, 5, 8-

13,15,16,21]. Це переважно статті у газетах і літературно-мистецьких журналах, мистецьких альбомах. Доктор історичних наук О. Ковалевська представила картину Л. Гопанчука «Батурич. Легенди річки Сейм» (2008) у монографії «Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві кінця ХХ – початку ХХІ ст.» [7, 184]. Проте дотепер не було комплексного наукового дослідження творчого доробку Л. А. Гопанчука.

Наукова новизна. Вперше здійснено спробу дослідити мистецьку спадщину Леоніда Гопанчука, його творчі здобутки у жанрах історичного живопису, пейзажу і портрета в українському мистецтві ХХ – ХХІ століть. Досліджено його новаторство у живописі, особливості стилю, охарактеризовано участь у всеукраїнських і міжнародних виставках, персональні проекти. Залучено маловідомі факти і джерела з родинного архіву художника.

Виклад основного матеріалу. Леонід Авакумович Гопанчук народився 29 березня 1955 р. у селі Заболотинці Млинівського району Рівненської області [18, 172]. Батько Авакум Онисимович був священнослужителем протестантської общини, але працював в колгоспі садівником та пасічником [9, 18]. Потяг до малювання Леонід відчував змалечку. Його першими роботами стали замальовки хат рідного села, портрети односельців – простих і працьовитих людей.. Ті картини, виконані в дитячі роки і юності ще й досі зберігаються на почесному місці в хатах односельців як обереги. Про перші роки свого творчого життя Леонід згадував: «Я народився в селі. Моєю мрією було побачити справжні картини. Художником був я з малих літ. У 12 років приїхав до Києва і потрапив до Музею російського мистецтва. Для мене це був шок! Я запитував себе: чи зможу колись написати щось таке, щоб люди пережили подібні емоції, як я зараз?» [4].

Після закінчення Острожецької середньої школи Леонід спочатку працював у колгоспі художником. Наступного року вступив до Київського художнього інституту, де з великим інтересом і захопленням одночасно навчався за двома спеціальностями – архітектура і живопис. Не маючи спеціальної підготовки з художньої школи, він все надолужував своєю працьовитістю і наполегливістю. З теплою згадував вчителя математики і малювання Малинської восьмирічної школи Леоніду Дмитровича Клим'юка, який дав йому перші уроки живопису олійними фарбами, настановляв учня і головне підтримував віру у його художні здібності і покликання [9, 18]. Його викладачами на факультеті архітектури були Лариса Павлівна Скорик і Микола Миколайович Степанов. Закінчивши інститут у 1981 р., Леонід не став займатися архітектурою, бо душа митця тяжіла до живопису. Деякий час працював головним художником Промторгу України, але рутинна планова робота не дуже подобалася митцеві. Розпочався шлях творчих пошуків.

У 1990-ті роки – пору творчої свободи, пошуків власного «Я» і свого місця в майбутньому рідній державі – Леонід Авакумович брав участь в організації у приватних галереях Києва мистецьких виставок художників, які в умовах свободи творчості активно шукали нових тем і форм мистецької виразності: курував виставки, готував до друку матеріали про митців нової епохи [18, 173]. Став творчим наставником і натхненником молодих художників. Активно вчився, експериментував, удосконалював власний живописний почерк. І ось його унікальний авторський стиль став упізнаваний завдяки виплеканій неповторності.

Слушно зауважував про перші виставки Л. Гопанчука В. Костур: «Його пейзажі, портрети, натюрморти одразу привернули увагу як шляхетністю форми й неабиякою технічною досконалістю, так і незбагненою глибиною простих мотивів» [9].

Доробок Леоніда Гопанчука вагомий у різних жанрах. За порівняно недовге творче життя він створив сотні пейзажів, натюрмортів, портретів, а також полотен на релігійну тематику, ікон. Найпотужніше його талант розкрився у творах на історичну тематику. Своїм покликанням Митець уважав пізнання трагічних і славетних сторінок історії України, відродження історичної пам'яті і творення її правдивої драматичної історії засобами мистецтва. Назавжди ввійшли до золотого скарбниці мистецтва України твори живопису: «Явлення. Портрет Патріарха Київського і всієї України-Руси Володимира (Романюка)» (1995), «Притча про блудного сина» (1997), «Дочка Богдана (Пам'яті К. Моне)» (2001), «Юна вершниця» (2000), «Українка (Мати)» (2002), «Ранкова зоря», «Хрест спасіння» (обидва – 2003) та інші. Із-під пензля художника по-новому постали образи видатних українців: Тараса Шевченка, Митрополита Василя Липківського, гетьманів Івана Мазепи, Івана Виговського, Богдана Хмельницького.

Майстерне відтворення історичних портретів Л. Гопанчуку вдавалося не лише завдяки глибоким знанням української історії, але й великій духовній силі, глибоким внутрішнім переконанням. Створені ним образи – дивовижні й характерні, – сповнені рішучості гетьман; красива й заклопотана мати, погляд якої звернений до сина, якого чекає з легкою усмішкою на устах... Таке враження, що він уже приїхав і ненька всміхається саме йому. Портрет доньки – милої, ліричної, натхненної молодої дівчини заворює. Серед яскравих портретів його сучасників – відомий колекціонер Олександр Поліщук, Варвара Ющенко (мати Президента Віктора Ющенко). На V міжнародному АРТ-фестивалі, що проходив у Києві 2010 року, Леоніда Гопанчука визнано одним із найкращих портретистів Європи [15].

Митець брав участь у багатьох пленерах, що проходили в різних містах України. Адже творчий пошук тривав, зокрема, він намагався поєднати історичний пейзаж і портретний жанри. Як він зазначав: «Маю намір написати якомога більше картин. Орієнтир – книга «Тисяча мелодій застиглої музики», у якій ідеться про тисячу історичних, святих місць в Україні. Та це просто путівник, а я оживити це все мушу, створити правдиву галерею портретів і пейзажів. Манливо в творчому, історичному і в пізнавальному сенсі. І надто цікаво, аби відірвати руку з пензлем від полотна і зупинитися. Поки-що все крутиться навколо коренів наших – Трипілля, Хортиці і Кам'яної Могили. Та були ми вже і в Берестечку, на Волині. На часі – відвідини Шевченківських

місць. Невдовзі й ці враження знайдуть своє художнє втілення. Окремим розділом будуть змальовані українські замки. Потрібно квапитися...» [1].

Художник створив серію полотен, якими активно пропагував повернення українців до національних святинь. Свої творчі задуми реалізував у проектах «Від петрогліфів Кам'яної Могили до козацьких карбів», «Зустріч двох патріархів», «Українські святини».

Їхнім продовженням став мистецький проект «Святини України – Руси», спрямований на повернення до рідних витоків, до святинь рідної землі, які є осередками духу нації. У межах проекту художник провів чисельні експедиції, пленери, культурологічні дослідження, спробуючи поєднати серію офортів Т. Г. Шевченка «Мальовнича Україна» зі своїми роботами. У квітні 2010 р. відбулася презентація його альбому «Святини України-Руси» [3, 19], перша із запланованих книжок масштабного мистецького проекту з однойменною назвою. Адже творчість Митець сприймав насамперед як служіння своєму народові, українській нації. Звідси – потяг і заглиблення в минувшину, прагнення донести до сучасників красу рідної землі й велич української історії. В альбомі представлено 120 репродукцій живописних полотен Л. Гопанчука, присвячених Україні. Тут крізь призму його пильного творчого погляду постають наші сакральні святилища: Кам'яна Могила, Хортиця, Батурин, Чигирин, Берестечко, Хотин... Відроджені пензлем святі місця, що в глобальні часи нищення української духовності піддавалися руйнації, – вочевидь повертають прийдешнім поколінням забуті сторінки минувшини.

Особливістю цього арт-проекту є те, що автор представляв не лише власний художній доробок, а й прагнув донести свої враження, викладені в яскравих коротких новелах і замальовках, намагаючись у такий спосіб привернути увагу широкої громадськості до збереження та відтворення національних святинь України. Леонід Гопанчук казав: «Такі місця, що по праву можна називати святинями – є осередки духу нації, скупчення душ людей, які мали енергетичний вплив не тільки на долю України, а й усієї Європи..., але водночас, це і космічні горизонти, і колосальний сплав енергетичного потенціалу, який є вічним генератором руху і перетворень» [19].

Знаний мистецтвознавець Дмитро Степовик писав про Л. Гопанчука, що «вдаючись до комбінацій мистецьких стилів, художник підкреслює у людині духовне начало, Божественне осяяння і натхнення» [18, 173]. На його думку, найбільше привертає увагу у полотнах художника яскравий колорит – із наданням окремим кольорам та відтінкам символічного і навіть містичного значення. Леонід Гопанчук стверджував, що до реалістичних «... можна віднести роботи, в яких вдалося передати цілісний стан душі, синтез переживань. Щоб працювати, я маю включити інтуїцію на рівні генетичної пам'яті» [8].

Розбираючи і аналізуючи композицію творів, зображувальні засоби, відчуваєш тверду руку майстра, чітку лінію і водночас легке перо. У ньому – його душа, відкрита, спрагла і щира. Щоб так здавалося легко малювати, треба багато працювати, аби довести ремесло до вершин справжньої майстерності. Заздалегідь продумана композиція, яка зображує об'єкт у певному ракурсі, що дозволяє якнайкраще передати творчий задум. У його роботах є перспектива. Мистецькими прийомами, засобами він акцентує увагу на головному – зацікавити справжнім. Щоб побачити роботи, намальовані кольоровими мозаїчними мазками у цілісності, варто відійти від них на деяку відстань.

Слід проаналізувати його особливу техніку письма: розмиті олійні фарби надають роботам певної акварельності, ілюзорності, неначе дивишся на героїв крізь призму століть. Як зазначала О. Коваленко, «оригінальна техніка митця не заперечує реалістичного зображення і водночас дає глядачеві простір для роздумів, фантазії» [8]. Така техніка в роботах на історичну тематику виступає своєрідним каталізатором: аби побачити, відчути, треба приховати. У його творах не має чітких виписаних деталей, але погляд героїв – пронизливий, створений образ цілісний і правдивий. Митцю віриш. Він немов привідкриває завісу таємничості і спонукає до співтворчості, пізнання. Звідси й незамальовані фрагменти на деяких полотнах як мистецький прийом, щоб пробудити уяву глядача, викликати прагнення до пізнання, аби той сам побачив, відчув, відкрив, осягнув... серцем. Звідси – задушевність полотен художника.

Дуже любив Л. Гопанчук малювати квіти – мальви й соняшники, яскраві, урочисті й зворушливі, сповнені краси смутку та прихованої надії. На думку мистецтвознавця Наталії Мендерецької, особливий стиль художника – це репліки та відгомони робіт імпресіоністів та пуанталістів: «Автор намагається передати цю манеру з метою показати ілюзорність нашого світу, його крихісткість, незахищеність. Леонід Гопанчук закликає до збереження світу таким як він є, тобто прекрасним» [20].

Художник Дмитро Коваль, аналізуючи його творчість, зазначив: «Мистецтво Л. Гопанчука – це самовіддана любов до рідної землі, помножена на велику працю. У цих полотнах проглядається високий патріотизм, краса та духовний цвіт нашої Батьківщини. Вони самобутні, адже автор, спираючись на свою майстерність, відтворює образ нації, культури та історії України, притаманний Гопанчуку, як духовне начало нашої землі. Вони сучасні, адже актуальні й залишатимуться такими й надалі. У цих картинах є смак, любов, правда та життя – якості, без яких не може відбутися жоден із справжніх високих шедеврів, що примножують скарбницю нашого українського мистецтва» [6].

У 2000-ні роки Леонід болісно реагував на нівеляцію професіоналізму в сучасному мистецтві, потурання масовим смакам й несмаку у творчості, виступав проти кічу та бездуховності. Відкрито виступав на спільних зібраннях художників, писав у відгуках до окремих виставок, що відбувалися на престижних столичних майданчиках. Він вважав, що історія мистецтва – «...це не кладовище стилів, а безперервний духовний зв'язок людей, творчих імпульсів, творчого руху. Це синтез духу, емоцій...» [8].

Леонід Авакумович вважав, що художник може лише тоді творити справжнє мистецтво, коли є вільним, незалежним. І хоч званням заслуженого художника України відзначений у 2009 р., та до Національної спілки художників прийнятий лише 2011 року.

Художник багато часу приділяв громадській роботі. Був членом Національної експертної ради, Міжнародної асоціації «Афганці Чорнобиля», активним членом Рівненського земляцтва, почесним членом Фонду сприяння розвитку мистецтв, членом журі Міжнародного дитячого фестивалю «Світ талантів», куратором кількох мистецьких проектів. Із радіожурналісткою Тамарою Бортняк вів авторську програму «Шедеври української культури» (2012).

Леонід Авакумович був учасником багатьох художніх виставок та арт-фестивалів. За життя найкращим дарунком на свій день народження вважав проведення виставки. Щороку в березні Митець відкривав виставку до дня народження Т. Шевченка, віддаючи глибоку шану українському Кобзареві.

Творчий доробок Леоніда Гопанчука експонувався на багатьох виставках та арт-фестивалях. Зокрема, у 1993 р. художник брав участь у виставці в Українському вільному університеті (м. Мюнхен, Німеччина), у 1994 – у Першому київському художньому ярмарку (Український дім, м. Київ) та виставці «На краю ночі» (Музей Чорнобиля, м. Київ). 1995 – участь у Другому київському художньому ярмарку (Український дім, м. Київ); виставка в м. Крістіанштадт, Швеція; 1996 – персональна експозиція в межах 1-го Міжнародного арт-фестивалю (Український дім, м. Київ); 1997 – проект «Трійця», 2-й Міжнародний фестиваль (галерея «Грифон», м. Київ); проект «Великдень» (церква Миколи Набережного, м. Київ); 1998 – персональна виставка на 3-му Міжнародному арт-фестивалі; учасник і куратор проекту «Мистецтво України ХХ сторіччя», співкуратор проекту «Собор» (Український дім, м. Київ); 1999 – участь у 4-му Міжнародному арт-фестивалі; учасник і куратор проекту «Собор» у межах проекту «Мистецтво України ХХ століття» (Український дім, м. Київ); виставка в м. Сеул (Південна Корея); 2000 – персональна виставка «Мелодія сонця» (Київська дитяча академія мистецтв); 2001 – участь у виставці «10 років Незалежності» (Муніципальна галерея «Лавра», м. Київ); 2002 – участь у виставці «Художники і Поділ» (музей історії Подолу, м. Київ). У 2004, 2008, 2012 рр. Леонід Гопанчук став учасником виставок «Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників» (Національна спілка художників України, м. Київ); 2005 – виставка проекту пленеру «Північна принцеса» (Туреччина); проект «Історія одного портрета» (Фонд сприяння розвитку мистецтв, м. Київ); 2006 – літературно-мистецький проект «Від петрогліфів Кам'яної Могили до козацьких карбів» (Фонд сприяння розвитку мистецтв, м. Київ); проект «Зустріч двох патріархів» (Тернопільська обласна спілка художників); проект «Українські святині» (Запорізький обласний художній музей); 2010 – персональна виставка «Святині України-Руси» (Національний музей Тараса Шевченка, м. Київ); 2012 – участь у виставках «День Свободи», «Мамаї», персональна виставка «Святині України-Руси» (Шевченківський національний заповідник, м. Канів); персональна виставка «Квітка рапсодія» (галерея «Гама», м. Київ); 2013 – персональна виставка «Христос Воскрес – воскресне Україна» (краєзнавчий музей м. Бровари) [2, 3].

Полотна майстра нікого не залишають байдужими, адже його творчості притаманне особливе національне забарвлення, щирість і високий професіоналізм. Роботи Леоніда Гопанчука експонуються в музеях України та приватних колекціях більше ніж 20-ти країн світу.

Леонід Авакумович майже не продавав свої роботи, написані на історичну тематику, бо хотів зберегти цілісну колекцію [17]. Натомість, щоб мати кошти для життя і творчості, багато працював над портретами за приватними замовленнями.

Земне життя Леоніда Авакумовича обірвалося 5 вересня 2013 року, похований він у м. Бровари Київської області. Але творчість його знаходить все більше поціновувачів і шанувальників. Персональні виставки-реквієми відбулися в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (2013), Спілці архітекторів України (2014), Національному музеї літератури України (2015), Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (2019). За останні декілька років виставки Леоніда Гопанчука з успіхом пройшли у Хотині, Дубні, Рівному, Луцьку, Івано-Франківську, Чернівцях, Нетішині, Меджибожі, Шепетівці, Хотині, Кам'янець-Подільському, Броварах... Адже тільки зараз ми починаємо по-справжньому відкривати художника, справжнього патріота і глибокого Митця.

Висновок. Леонід Авакумович Гопанчук у мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століть вбачається як яскрава особистість, патріот, митець, який вніс знаний внесок у розвиток історичного живопису і портрету. Пейзажні твори вирізняються яскравим колоритом, прагненням підкреслити у людині духовне начало, закликають до відродження і збереження історичних пам'яток України. Необхідно ширше досліджувати і популяризувати творчу спадщину Л. Гопанчука.

Література

1. Багнюк А. «Ми тут жили ще до часів потопу». *Україна молода*. 2006. 10 серп.
2. Гопанчук Л. Живопис. [альбом] / Фонд сприяння розвитку мистецтв ; передм. і упоряд. І. Олійник. Київ, 2007. 32 с.: іл.
3. Гопанчук Л. Святині України-Руси: мистец. проект. Київ : Світ Успіху, 2010. Альб. 1. 127 с. : іл.
4. Гопанчук Л. Виступ на відкритті персональної виставки живопису в Українському гуманітарному лицейі імені Тараса Шевченка. Київ, 2012 [відеофільм]. Родинний архів Леоніда Гопанчука. Компакт-диск.
5. Добко Т. Мистецька вітальня Леоніда Гопанчука. *Дивослово: укр. мова і літ-ра в нач. закладах*. 2011. № 7. 3 с. обкл.
6. Завтра! «Святині України-Руси» Леоніда Гопанчука в Броварському Краєзнавчому музеї. *МИТЕЦЬ* : Сучасне мистецтво України. 2018. 14 листоп. URL: mitec.ua/zavtra-svyatini-ukrayini-rusi-leonida-gopanchuka-v-brovarskomu-kraeyznavchomu-muzeyi/

7. Ковалевська О. Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст. Київ : Темпора, 2013. 420 с.: іл.
8. Коваленко О. «Мистецтво – то духовний зв'язок людей». *Освіта України*. 1997. 14 листоп. (№45/46).
9. Костур В. Прийшов, щоб сіяти. *Українська культура*. 1995. № 4. С. 18–19: іл.
10. Костур В. Розмова з минулим і сучасним. *Жінка*. 1996. № 1. С. 12–13: іл.
11. Ламонова О. Два пути к истине. *Киевские ведомости*. 1997. 17 июля.
12. Ламонова О. «Мелодія сонця», гаптована світлом. *Україна молода*. 2000. 20 квіт.
13. Лобановська Г. Поки плине річка часу... *Київський вісник*. 1997. 3 лип.
14. Мистецький проект «Святині землі української» презентує ювілейну виставку живопису Леоніда Гопанчука, присвячену 30-річчю творчої діяльності майстра. *Православ'є в Україні*. 2008. 25 берез. URL: http://arhiv.orthodoxy.org.ua/uk/tserkva_i_kultura/2008/03/25/15068.html
15. Морозенко М. Художнику, ти пілігрим віків... *Урядовий кур'єр*. 2010. 30 березня. С. 16.
16. Олійник І. Гопанчук Леонід Авакумович. *Розмай Незалежної України. Художники Києва. Українське образотворче мистецтво 1991-2011 років. Живопис. Графіка. Скульптура* : [альбом] / авт.-упоряд. В. Андрієвська. – Київ: Криниця, 2011. С. 491–492.
17. Погребняк І. Навернення до святинь рідної землі. *День за днем*. 2017. 22 лют. URL: <https://denzadnem.com.ua/shepetivshhyna/kultura/1958>
18. Степовик Д. В. Гопанчук Леонід Авакумович. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ, 2006. Т. 6. С. 172–173.
19. Тимошенко І. Всі «Святині України-Руси» – в унікальному мистецькому проекті українського художника. *ГолосУа*. 09.04.2010. URL: <https://golos.ua/i/43554>
20. У Кам'янці відкрили виставку знаменитого художника. *20 хвилин / Кам'янець-Подільський*. 2017. 28 жовт. URL: <https://kp.20minut.ua/Podii/u-kamyantsi-vidkrili-vistavku-znamenitogo-hudozhnika-10648225.html>
21. Цимбалюк Є. Святині малював кращий портретист Європи: уже три роки, як художник із села Заболотинці, що в Млинівському районі на Рівненщині, визнаний найкращим портретистом Європи, Леонід Гопанчук відійшов у вічність, а його картини продовжують дивувати світ. *Голос України*. 2016. 12 лют.

References

1. Bahniuk, A. (2006) We lived here before the flood. *Ukrayina moloda*. 10 serp. [In Ukrainian].
2. Hopanchuk, L. (2007) Paiting. Kyiv, Ukraine.
3. Hopanchuk, L. (2010) Sacred sites of Ukraine-Rus. Kyiv : Svit Uspikhu, Ukraine. [In Ukrainian].
4. Hopanchuk, L. (2012) Speech of the artist at the opening of a personal painting exhibition at the Taras Shevchenko Ukrainian Humanitarian Lyceum.. Rodynniy arkhiv Leonida Hopanchuka. Kyiv, Ukraine. CDROM. [In Ukrainian].
5. Dobko, T. The Art Room of Leonid Hopanchuk. *Dyvoslovo: ukr. mova i lit-ra v nach. zakladakh*. 2011. 7, 3 p.
6. Tomorrow! "The Shrines of Ukraine-Rus" by Leonid Gopanchuk in Brovarskiy Regional Museum. (2018). *MITYETS : Suchasne mystetstvo Ukrainy*. Retrieved from mitec.ua/zavtra-svyatini-ukrayini-rusi-leonida-gopanchuka-v-brovarskomu-krayeznavchomu-muzeji/ [In Ukrainian].
7. Kovalevska, O. (2013) Iconography of Ivan Mazepa in the fine art of XX – beginning of the XXI century. Kyiv: Tempora [In Ukrainian].
8. Kovalenko, O. (1997) Art is the spiritual connection of people. *Osvita Ukrayiny*. 14 lystop. (45/46). [In Ukrainian].
9. Kostur, V. (1995) Come to sow. *Ukrainska kultura*. 4, 18–19. [In Ukrainian].
10. Kostur, V. (1996) Talking to the past and the modern. *Zhinka*. 1, 12–13. [In Ukrainian].
11. Lobanovska, H. (1997) As the river of time passes .... *Kyivskiy visnyk*. 3 lyp. [In Ukrainian].
12. Lamonova O. (1997). Two paths to the truth. *Kievskiiye vedomosti*. 17 iulia. [In Russian].
13. Lamonova, O. (2000) The Melody of the Sun", woven with light. *Ukrayina moloda*. 20 kvit. [In Ukrainian].
14. The art project "The Shrines of the Ukrainian Land" presents the anniversary exhibition of Leonid Gopanchuk's paintings dedicated to the 30th anniversary of the artist's creative activity (2008). *Pravoslaviye v Ukrayini*. Retrieved from http://arhiv.orthodoxy.org.ua/uk/tserkva_i_kultura/2008/03/25/15068.html [In Ukrainian].
15. Morozenko, M. (2010) To the artist, you are a pilgrim of ages ..... *Uryadovyy kurier*. 30 berez., 16. [In Ukrainian].
16. Oliinyk, I. (2011) Gopanchuk Leonid Avakumovych. *Rozmai Nezaleznoi Ukrainy. Khudozhnyky Kyiva. Ukrainske obrazotvorche mystetstvo 1991-2011 rokiv. Zhyvopys. Hrafika. Skulptura*. Kyiv: Krynytsia. pp. 491–492. [In Ukrainian].
17. Pohrebniak, I. (2017) Back to the Shrines of the native land. *Den za dnem*. 22 liut. Retrieved from <https://denzadnem.com.ua/shepetivshhyna/kultura/1958> [In Ukrainian].
18. Stepovyk, D. V. (2006) Gopanchuk Leonid Avakumovych. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv. Vol. 6, pp. 172–173. [In Ukrainian].
19. Tymoshenko, I. (2010) "Shrines of Ukraine-Rus" – all in a unique artistic project of the Ukrainian artist. *HolosUa*. 09.04.2010 Retrieved from <https://golos.ua/i/43554> [In Ukrainian].
20. Kamyanets opened an exhibition of the famous artist. (2017) *20 khvylyn*. Kamianets-Podilskiy. 2017. 28 zhovt. [In Ukrainian].
21. Tymbaliuk, Ye. (2016) The Shrines were painted by the best portraitist of Europe: for three years, as an artist from the village of Zabolotyntsi in the Mlynivskiy district of Rivne region, who was recognized as the best portraitist in Europe, Leonid Gopanchuk has gone eternally, and his paintings continue to astonish the world. *Holos Ukrainy*. 12 liut. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.01.2019 р.